

fecit dicitur, quod nihil nisi mortem pro satisfactione voluerit. Ab angelo autem hoc non quæsit, quia mori non potuit. Justum autem fuit, ut sicut se ille supra omnia extulit, dum similis Altissimo esse voluit, et ideo infra omnia cecidit: ita aliquis ex numero illo absque culpa existens, non visa pœna lapsorum infra omnia se humiliaret, dum justitiam Dei in judiciis suis laudaret, suam vero injustitiam accusaret et hac confessione laudis socios levaret. Sed ille, qui de veritate cecidit, in qua non stetit, adhuc in mendacio, cujus, pater est (Joan. VIII), persistit dicens: *Mea sunt flumina, et ego feci ea*. Ego feci meipsum: ego sum Deus et non homo. Et quia hæc vox incorrigibilis est, ideo lapsus ejus irrecuperabilis est.

CAP. VI. *Quomodo cuncti moriamur, cum mors destructa per Christum prædicetur.*

DISC. Multum me movet quod omnes morimur, cum mors per Christum destructa prædicetur.

MAG. Dux mortis sunt, una corporis, altera animæ. Mors corporis separatio est animæ a corpore; mors animæ est separatio animæ a Deo. Sicut ergo mors corporis aufert gaudia mundi, ita mors animæ aufert gaudia cœli. Hanc mortem Christus destruxit, dum animas de suppliciis exemptas, gaudiis cœli intulit. Adhuc mortem destruet, dum animas suis corporibus induet, quas postea nulla mors sævet.

CAP. VII. *Cur resurrectio mortuorum futura sit.*

DISC. Ego credebam resurrectionem in novissimo futuram etiamsi Christus nunquam incarnaretur, ut puta a prophetis prædictam.

MAG. Resurrectio non est ideo futura quia a prophetis est prædicta; sed ideo est prædicta quia erat futura. Siquidem prophetica vox nil cogit fieri; sed Spiritus sanctus, cui omnia præterita et futura sunt præsentia, sua suis præcinuit; quod vel ipse olim facere disposuit, vel homines facturi erant, ut

A scirent eum inspectorem omnium. Porro resurrectio ideo fit, ut boni plenum gaudium, mali vero plenum supplicium suscipiant: quod ut utrumque non nisi in corpore et anima esse poterit. Justi autem per Christum reconciliati ad vitam assumuntur, qui si non essent reconciliati, nunquam illuc assumerentur. Igitur si Christus in carne non venisset, et sua morte mortem nostram non destruxisset; et sua resurrectione nobis vitam non reddidisset, nullus unquam ad vitam resurgeret: sed omnes pariter in morte remanerent.

CAP. VIII. *Cur Deus non omnes homines post resurrectionem ad beatam vitam transferat, maxime infantes, sine culpa decedentes.*

B DISC. Cum genus humanum ad vitam sit creatum, et per Christum totum sit ad vitam reparatum, valde miror, cur omnes homines post resurrectionem ad beatam vitam non transferat, maxime infantes, qui penitus sine culpa erant.

MAG. Christus qui est resurrectio et vita, omnes homines ad vitam resuscitabit; et quia ipse est justitia, solos justos in beata vita glorificabit; injustos in miseria relinquet. Et quia ejus occultum judicium exsuperat omnem sensum, quosdam, quos vult, nocentes igne purgatorio purificatos ad gloriam assumit: quosdam, quos vult, innocentes in miseria relinquit, videlicet infantes, quos unda baptismatis non regeneravit. Melius est enim per misericordiam salvari, quam unquam Judicis sententia condemnari. Cur autem hoc faciat, non plus possumus investigare quam illud possumus indagare: cur angelos non fecerit archangelos, vel illos non fecerit thronos; vel feminas non fecerit virgos, vel bestias non fecerit aves, vel cur pavoni, tantum decorem pennarum præ cæteris avibus dederit et multa his similia. *Omnia enim quæcunque voluit, fecit et facit (Psal. cxiii).*

INEVITABILE

SIVE

DE PRÆDESTINATIONE ET LIBERO ARBITRIO

DIALOGUS.

(Erutus primum e cœnobii S. Mariæ in Tongerio, ordinis Præmonstratensis, bibliotheca, opera V. P. Joannis CONEN, S. theologiæ licentiatii, ibidem prioris: editus in *Bibliotheca Patrum* ed. Lugdun., tom. XX, col. 1129.)

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Qui primo hunc Dialogum conscripsit, Honorius legitur in principiis librorum tria requisivisse (1): Auctorem, materiam et intentionem. Auctorem quidem, ut noverit qui eum lecturus est, nomen scriptoris; utrum ethnicus, an fidelis, utrum Catholicus an hæreticus fuerit.

(243) Honorius prologo Comment. in Cantica cantic.

Itaque, benevole Lector, dum ego Inevitabile istud auctori suo assertum eo, primum tibi breviter ostendam quis ille, qualisve fuerit. Tu reliqua si legas, intelliges.

Joannes Trithemius abbas (244), et illo recentiores, quos licuit videre, pauca quidem, sed magna, in laudem ipsius, memoriæ prodiderunt: ea compendio referre conabor.

Anno circiter millesimo octogesimo septimo, a transitu Christi Servatoris ex hoc mundo ad Patrem, Paschali pontifice max. atque Henrico Juniore (ut est in Vita Sanctissimi P. nostri Norberti) (245) vel, ut computavit illustriss. card. Baronius, quarto, vel, ut alii, quinto ejus nominis Cæsare Augusto; in ducatu Burgundiæ, Honorius quidam presbyter, gloria et honore, jure coronandus, in clero, velut sidus in cælo, resplenduit.

(246) Erat enim in Scripturis studiosissimus, et valde eruditus, in sæcularibus scientiis nobiliter doctus. ingenio subtilis, et clarus eloquio: et ideo Augustoduni (nota ibi civitate vernacule Austun) antiquitus metropoli et Aduorum sede, assumptus in scholasticum, verum doctorem sive Ecclesiæ illuminatorem se gessit. Id est (ut illorum ipse dignitatem munusque descripsit) (247) verbo et exemplo, velut stellæ in perpetuas æternitates fidelibus doctrinæ lumen infudit; quoadusque ipsi Dominum moribus invocare inciperent, et Christum veram lucem, omnem animam illuminare cognoscerent. More scilicet majorum, divi P. Augustini, inquam, et aliorum veterum Patrum exemplo scribendo libros, et docendo indoctos. Qua in re ita divum Anselmum expressit; ut libri ejus De imagine mundi, illius dicti fuerint.

Renuntiavit autem functionibus istis publicis, et opportune in solitudinem, eremum, sive monasterium se recepit: ut, quod aliquando apostolis, Magistro suo renuntiantibus, quæ ipso mittente egerant et docuerant, dictum esse legerat: ut venirent seorsum in desertum locum (Marc. vi, 5), et requiescerent pusillum, observaret, et qui aliis docendis hactenus se impenderat, reliquo vitæ tempore soli Deo viveret, et spiritualis homo fieret. Hinc namque a nonnullis Scholasticus et Solitarius, ab alijs inclusus, aliquando etiam Anachoreta nuncupatus invenitur.

Scriptis tam hic quam ibi, multa præclara opuscula, de quibus ipse per se, in libro illustrium Virorum, quem prænotavit: De Luminaribus Ecclesiæ, recensuit Inevitabile, sive Dialogum de libero arbitrio, in eloquijs ejus hactenus typis non expressum.

Quingenti igitur plus minus anni sunt, quod ejus hoc opus (ut apparet) latuit; nunc vero ex bibliotheca nostra juxta M. S. inibi servatum, nostra opera prodit in publicis occasione cujusdam Dialogi de prædestinatione et libero arbitrio sub nomine ipsius, ab annis septuaginta, per Georgium Cassandrum, Coloniae anno videlicet 155 typis Lamberti Silvii excusi.

Præfert autem nomen Inevitabile, quia hoc ab auctore illi datum, cui, ut integrum restitueretur, de multorum juxta ac gravium virorum consilio, nulla in parte contextus a me est mutatum vel auctum; sed tantum in manifestis orthographiæ mendis, suis interpunctis et incisionibus quantum necesse fuit, distinctum et emendatum, notisque ad marginem aliquatenus adornatum.

Non est igitur, quod suspicetur quispiam me ad alicujus opinionem aliquid hic variasse vel aliorum torsisse quam scriptum fuit; aut quidpiam velut araneum, ex me in eo confinxisse. Securum te reddo certumque, præter laborem describendi ex fide, de meo, toto nihil esse libello.

Me vero mordet, quod sicut in partibus istis nostris vix habemus vinum nisi dilutum, ita quorundam veterum scripta, non nisi mutata dicam an depravata, recipimus. Quis enim nescit, unus Erasmus, quantum suis scorijs, scholijs, inquam, plurimum etiam SS. Patrum monumenta fædarit?

Quanto id proclivius est de Cassandro sentire, quem irrefragabilis sanctissimæ Romanæ sedis censura, ad primam interdictorum Scriptorum classem, condemnavit (248)? quod an temere factum, nemo nisi temerarius, quærat. Nihilominus si placet, ausculta: unde non minus certo quis fuerit, eum, quam ex unguibus leonem, cognoscas, et impostorem fuisse non neget.

Cassander patronymicum est, sicut Taxander sive Tessander, et decem alia a patriæ solo similia deducta nomina. Georgius igitur Cassander a Pago Cadsand, sive Catsant, aut euphoniæ causa Cassant (unde Insula Slusam inter et Germanicum mare sita, Cassandria dicta est) tanquam a loco nativitatis suæ nomen accepit.

Cui magnificando, habitationi locum, patria celebriorem Brugarum urbem opportunam invenisse videtur. Urbem, inquam, in qua, circa tempus quo Inevitabilis hujus auctor Honorius omnibus inevitabilem subiit mortem, Carolus cognomento Bonus, marchio Flandriæ (alii primum ejus nominis et pium comitemque dixerunt) non minori gloria inter Flandros, quam parens ejus Canutus rex Ottoniæ inter suos Danos, martyr occubuit, et exuvias sui corporis ad Sancti Donatiani, in sacrarum vestium apodyterio reliquit (249).

Hic Cassander in Wittorum domo erudite versatus, ærarii publici salario cum Græcas tum Latinas docendo litteras, et scribendo quæ a Gesnero et Marchantio referuntur, id consecutus est, ut Romæ ab universalis Ecclesiæ principibus, Brugensis esse crederetur; verum ibi, inter Clevos et Alemannos in fide corruptus, diu subsistere non potuit, sed abscessit, et postea Coloniae multo tempore fortasse viginti ann. vixit.

Ibi diversos evulgavit libros; et inter alios, supradictum Dialogum, quibus accessit Religionis consultatio, post obitum ejus anno 1577 Coloniae impressa: quam doctissimus ille Molanus (250) citat; illumque perstringendo ostendit, excessisse modum Christianæ modestiæ. Qui dum extra Dei Ecclesiam esset, scripsit manere tantum vestigia communis ac canonicæ vitæ, in ædificiis ac nominibus. Addidit deinde: Regulæ desertores monstroso nomine dictos esse canonicos sæculares, hoc est, regulares irregulares. Qua re haud injuria Albertum Crantzium Canonicum sæcularem, vocare monstrum sine exemplo, regularem sine regula, canonicum sine canone.

Audin, amice Lector, viri nomen, constan'iam, zelum spiritum? Qui non vocatus, ad consilium venire, de capessenda religione sententiam dicere; canonicorum collegia, imo clerum totum, Ecclesiam ipsam Romanam, adeoque supremam et Catholicam, judicare et reformare præsumpsit: putasne pepercit Scholastico Honorio, et hunc ejus setum lingua sua illa maledica lambendo non reformavit?

Sed videor audire qui obstrepit: vocatum aliquando eum fuisse in consilium, et quidem ut formam Religionis cuderet. Fateor: sed a quibus, qua potestate, et quando?

(244) Lib. de scrip. Eccl.

(245) Patrologiæ t. CLXVI.

(246) Trithem. supra.

(247) Comment. in Cantica, Gem. ananæ, lib. 1, c. 11, et Roder. lib. II Speculi, cap. 17.

(248) Vide Indicem librorum prohibitorum auctoritate Pii IV, primum editum, postea a S. to V,

auctum, et demum jussu Clementis VII recognitum et publicatum, ad nomen: Cassander.

(249) Petrus Montanus in descript. ad Tabulas geograph. Keerii. Jac. Marchant. assignat annum 1120, mensis Martii die 2.

(250) In indice lib. prohibiti.

Michael ab Isselt Amorfortius, receptissimus historicus, auctor est (251), quod cum anno millesimo quingentesimo sexagesimo quarto ambitiose quidam rebus novis studentes totam pœnæ reipublicæ Belgicæ imperique formam mutari postularent, et desuper tribunalium deliberationes confundi cœpissent, plura in dies novarum rerum consilia proponebantur. Concilium Tridentinum jactabant sine regis, sine certa privilegiorum injuria, sine reipublicæ magno periculo promulgari non posse. Præposito S. Donatiani Brugis, cæterisque in universum clericis, omnem quæ diceretur profanam jurisdictionem auferri debere. Confiscationes regias vel tolli vel minui oportere.

Interea Ludovicus Nassovius Guilielmi Aarici principis frater, qui iis temporibus Bruxellis erat, licet peregrinus, et nullam in republica administrationem haberet: formam tamen religionis, quam Belgæ profiterentur, meditabatur, evocatis ad hoc consilium Georgio Cassandro, et aliis, qui neque inquisitorum theologorumque acrimoniam, neque Calvinistarum nimium vehementes animos pati se posse profiterentur. Sed non successit illud negotium: moderatoresque illico unde venerant, reversi sunt. Hactenus Isselt.

Unde, quæso, quid est consequens? nisi Cassandrum abiisse aliquando in concilium impiorum et in via peccatorum stetisse, et in cathedra pestilentiae moderatorem sedisse, ut novam formam religionis cuderet? imo, ut cum B. Gregorio loquar (252), se diaboli malleatorem effectum ostenderet: aut si mavis (prout hoc in libello loquitur Honorius) (253) infernalis fabri malleum, ad tundendam Ecclesiam et formandam religionem (hæresim dicendum esset) aptum se exhiberet?

Quæ cum ita sint, existimabis, benigne Lector, intulisse Cassandrum sibi eam vim, ut in maxima opportunitate, quæ civis libellum hunc inspicienti obvia est, opus Honorii presbyteri ad incudem non revocaret, limaret, et suum efficeret? speciosoque, sed ementito nomine (quod talium hominum est proprium) fraudulenter non extruderet?

Mihi non videtur, sed verius (pace tua dicam, Georgi, et certe tua dicam, si per pœnitentiam, unde excidisti), ut quidam opinantur (redisti), existimo quod cum dormirent homines, inimicus homo, per vulpem, mortuam simulantem, animarum egit prædam.

Sed heus tu, bene vir, iterum te compello, Georgi, qui aliquando cum vulpe non nisi vulpinari didicisti. Audi veritatem et satere: quem propter diuturnum silentium aut somnum, mortuum putasti, ideoque ad decipiendum induisti, non est mortuus, sed dormit: et si vis dicam, vivit. Existimasti Inevitabile antiquissimi doctissimi, et optimi, ideoque non parvæ in Ecclesia auctoritatis viri Honorii Augustodunensis presbyteri, propter quatuor amplius sæculorum silentium, mortuum et æternum fore sepultum, si duo illius exemplaria Brunwilerense, et alterum S. Pantaleonis, istud cariosum, hoc mendosum, imo (ut propriis tuis verbis (254) memoriam tibi refricem), istud hiatus aliquos habens, quos ab hoc acephalo et negligentius et impolitius scripto, nonnullis in locis oportuit suppleri; depravando corrumpere et e medio tollere, sicque sub specie diu demortui fallere. Sed Dei benignitate procuratum fuit, ut tertium esset exemplar sanum omnino hoc, quod non nisi a sanis in fide probaretur: castum omnino hoc et genuinum, non adulterinum, quod non nisi verus S. matris Ecclesiæ filius adlabenti sinu exciperet: doctum omnino hoc, et admiranda verborum gratia ac suavitate conditum, quod humilibus et benevolis, non nisi vitæ odorem in vitam inspergeret, quodque de industria, studiose, diligenter et accurate, a majoribus nostris, sive in religione præcessoribus conscriptum, et in tempus opportunum servatum videretur, ut auctorem suum quandoque ad vivum (ut aiunt) repræsenteret, redivivum sisteret, et te impostorem quidem fuisse convinceret, sed emendatum, a graviore pœna, quam forte diutius fallendo meritis esses, eximeret ac liberaret.

Quis enim non ut vappam exspuat tua hæc, Cassander, verba? Quemadmodum ignis necessario calet, glacies friget, sic necessario omnes ad regnum Dei prædestinati, salvi fiunt. Et illa: Qui merguntur in stagnum sulphuris et ignis, magis secundum Dei judicia quam propria merita illuc retruduntur. Quam fetet hæc vappa? vere odor ejus odor est mortis: quem qui sic concepit ut eo imbutus in finem perseveret, illi utique in mortem æternam est. Ita olēt: Regnum Dei non secundum gratiam dari, pro ut Dialogus iste Cassandrinus videtur asserere. Ubi n. Honorius per discipulum quærendo proposuerat: Si Deus in nobis operatur, etc., quæ merces homini imputatur? hoc ille per magistrum respondendo affirmat hoc modo: Quid meretur homo nisi malum? vel pro quo merito expectat quis a Deo præmium? Quidquid electi boni operantur, Deus in eis operatur, et quæ ibi sequuntur. Qualia plura sparsim toto libro videre est ad plures paginas extensa, quorum in hoc exemplari non est invenire vestigium, sicut e contra doctrinæ hic traditæ, toto libelli ejus spacio, vix est ostendere tres quatuorve periodos integras et conformes.

Suaserim itaque concludendo contra Dialogum a Cassandro typis commissum, ut eo repudiato, hunc qui secundum sanam doctrinam est, et fideliter ex ms. Tongerloensi translatus, tanquam verum et genuinum Inevitabile ab Honorio presbytero Augustodunensi conscriptum, amplectereris, eique inter veterum tuorum scriptorum monumenta non infimum locum tribueres.

Qua in re movere te non debet, quod ex D. Augustino (255), quæri solet: Quid opus est ut eorum scrutemur opuscula qui priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quæstione versari? Nam et ipse sanctissimus Pater Augustinus suam de electione Dei doctrinam ex similibus probare non dubitavit (256).

Et certe nemo Catholicus, venerandam talium Patrum antiquitatem, nisi in confusionem suam, unquam sprexit, non æstimavit, non honoravit. Et tu quæcumque tandem orthodoxorum sententiam sequaris, D. Ambrosium (si ejus modo est Commentarius) honorifice complecteris, ubi sic loquitur (257): Hi secundum propositum vocantur, quos credentes præseivit Deus futuros sibi idoneos, etc. Item (258): Quos præseivit futuros sibi devotos, ipsos elegit, etc. Et alibi: Apostolum Paulum persequentem, elegit, præseivit utique quod futurus esset bonus, etc. Et alios, ut Hieronymum, Chrysostomum, Epiphanium, Cyrillum, Hilarium, eodem vel simili modo locutos, vel sequendo tenes, aut præcurrendo defendis, explicas, excusas, veneraris, non rejicis, non damnas.

Idem ego te, Lector, moneo ut præstes Honorio doctissimo et per totum Ecclesiam laudatissimo viro Christianæ hoc humanitatis officium. Neque enim judices, antequam legas, et intelligas. Et si quid ejus ali-

(251) Hist. sui temporis ad ann. 1564.

(252) In c. xli Job, cap. 10.

(253) Infra in hoc Dialogo.

(254) In epistola dedicatoria huic dialogo præmissa.

(255) De Præd. 53., c. 14.

(256) Cap. cit. 2o et prolixius De bono persev., cap. 19.

(257) Ambros. in cap. viii Epist. ad Rom., vers. Spe enim salvi.

(258) In cap. 9.

quo in loco tibi non satisfacit, iterumque legas, et totum legas, quia quod forte uno in loco ex parte tantum et ex occasione dictum, tuum animum non oblectabit, hoc alibi integre et ex intentione clariusque traditum eum satiabit.

V. D. PRIORI SUO

Honorii vindici

F. WILLBRORDUS BOSSCHARTS CANON. TONGERL.

Cassander vitam clari producere Honori
Dum jactat, perimit : proh male fida manus!
Hæreticis genius; blanda sub imagine vitæ,
Conjicere in barathrum; mille nocere modis,
Ast tu mortiferam cladem miseratus Honori
Conen Apollinea doctus ab arte magis :

A Læsum contrectas, reficis tu vulneca, priscae
Vitæ restituens : o bene fida manus!
Post cladem, longum das vivere, et ille vicissim
Extendet nomen posteritate tuum.
Post tenebras lucem præbes, famamque decusque
Hinc lux nascetur, fama, decusque tibi.
Amborum virtus duplici cumulata decore est :
Alter ab alterius lumine lumen habet.
O. natum gemma splendescit sic magis aurum :
Sic magis in auro gemma reposita micat.

INEVITABILE

SIVE

DE PRÆDESTINATIONE ET LIBERO ARBITRIO INTER MAGISTRUM ET DISCIPULUM DIALOGUS.

DISCIPULUS. Fratres in domo Dei ambulantes cum consensu, sunt pro tua salute orationi instantes : diligentiae quidem tuæ, orationes; Clavi autem David Christo, gratiarum solvunt actiones : qui ob Genitricis suæ merita, tot eis in Canticis, de ea per te reseravit mysteria (259). Ob hanc causam, et ob alia quæ multis incognita, elucidans in laudem ejus, debitores fecisti.

Illorum ergo nunc fungor legatione, et ipsi summa deprecantur devotione, ut solvas eis nodum liberi arbitrii inextricabilem : *Si soli Prædestinati (ut quidam aiunt) quidquid etiam fecerint, salvantur : liberum arbitrium penitus tolli æstimatur, et hi qui damnantur, non solum jam sine culpa, sed etiam injuste puniri putantur.*

Unde rogo te, de hac re latius disserere; nec minimum scrupulum alicui hebeti vel cæco ultra relinquere.

MAGISTER. Cum summi doctores de hac materia multa ediderunt opuscula, quid a me amplius poscitis qui ad comparationem illorum sum elinguis?

DISC. Illi quidem egregie disputaverunt : sed diversa (ut nobis videtur) sentientes, incertiores nos reddiderunt. Tu autem (ut verum fatear) facis nobis breviter quodammodo palpabile, quod ipsi longis tractatibus non fecerunt saltem conspicabile.

MAG. Quod petis, non denego; quia non mea, sed quæ sunt charitatis quæro. Phaleras verborum contemno, dum fratrum simplicitati consulo : livi-

gillus quoque dentes invidorum despicio : quia *auxilium meum a Domino.*

DISC. Quæso ut me vere insipientem sufferas (260), et ignorantiam per me sciscitantium, verbo veritatis corrigas.

MAG. Veritas se querentes de tenebris erroris liberabit, et luce suæ claritatis illustrabit. Si enim insipientem te facit causa charitatis, occurret tibi sapientia cum lumine veritatis.

DIS. Tres nodi nexu nimis perplexo se invicem complicant; quos vix aliquis transit, quin eis inhæreat.

UNUS, quo asseritur : *quod soli prædestinati salvantur.*

ALTER, quo astruitur : *quod per solam gratiam homines salutem consequantur.*

TERTIUS, quo dicitur : *quod solum liberum arbitrium salutem operetur.*

In primis itaque seca nodum Prædestinationis; qui quadam violentia, cardinem obligat totius questionis. Putant enim quidam, quod Prædestinatio ad electos solos pertineat, cum Apostolus dicat : *Quos autem prædestinavit, hos et vocavit, justificavit, magnificavit.*

Unde primitus obsecro, ut dicas, quid sit Prædestinatio.

MAG. Nihil aliud est Prædestinatio, quam pro meritis cujusque, vel ad gloriam, vel ad poenam, æterna Dei præparatio.

(259) Comm. intellige auctoris in Cantica canticorum : præcipue autem B. Mar. Virg. Deiparæ Si

gillum.
(260) II Cor. II, 19, *libenter sufferitis insipientes.*

Est autem gemina Prædestinatio; una, bonorum ad gloriam; altera malorum ad poenam.

Sed quia quidam etiam de *Providentia et Præscientia* mussitant; quasi hæ necessitatem omnibus inferant: sciendum est, quod nec Providentia aliquem compellit ad boni studium; nec Prædestinatio ullum violenter trahit ad vitæ præmium. Similiter Præscientia neminem cogit ad peccatum; et Prædestinatio nullum impellit necessitate ad supplicium.

Porro qui prævisi sunt in bonis permansuri, ad gloriam sunt prædestinati: qui vero præsciti in malo vitam finituri, ad poenam sunt utique præordinati.

Ergo quos Deus præscivit in Filium suum credituros, et mandata ejus voluntarie servaturos, hos ante sæcula prædestinavit: hos suo tempore ad fidem vocavit: hos per Baptisma justificavit: hos virtutibus magnificavit: hos vasa misericordiæ glorificavit. Quos autem minime facturos præscivit, hos a regno gloriæ reprobavit; et vasa iræ et contumeliæ, apta ad poenam prædestinavit.

Disc. Cum scriptum sit: *Pater, dilexisti eos ante mundi constitutionem*; videntur necessitate salvari, qui ante mundi exordium sunt dilecti.

MAG. Deo nihil est futurum: sed omnia sunt ei præsentia, quæ jam sunt, et quæ futura sunt. Omnes ergo futuri semper in Dei præsentia fuerunt, et ideo ante mundi constitutionem sunt dilecti: sed suo tempore pro meritis ad gloriam electi.

Quos ergo Deus ante mundi constitutionem prædestinando elegit, hos non necessitas, sed proprium meritum ad gloriam traxit. Quibus ipse in fine mundi dicturus erit: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi*.

Et quod hoc regnum pro meritis eis detur, divina vox ostendit, quæ mox eorum bona replicando exsequitur.

Disc. Remoto ergo repagulo Prædestinationis, cia jam ingredi sylvam expectatæ disputationis.

Ut quid sit *liberum arbitrium*.

Et quomodo ei non repugnet *Prædestinatio* vel *Præscientia*.

Et qualiter concordet *Gratiæ*, resera, et quæcunque inde capita surgentia ense rationis resera.

MAG. Dic tu mihi, quid sit *liberum arbitrium*, et quid arbitreris.

Disc. Mihi videtur, *liberum arbitrium* dici libertas bonum vel malum eligendi.

MAG. Hæc definitio licet plerisque placeat, vereor ne perspicax ratio eam abnuat.

Electio namque non nisi de duabus vel pluribus

(261) Eodem modo loquitur D. Anselmus lib. De concor. Præsc., etc. Prædest., circa fin. c. 4, f. 154. col. 2. Eodem modo loquitur de gratia et lib. arb. f. 223, col. 4, vel secundum recentiore

A rebus dicitur; ubi optio eligendi de multis proponitur.

Angelo autem vel homini, quibus solis datum est liberum arbitrium, non nisi sola justitia proponebatur. qua servata, æterna beatitudine fruerentur. Igitur definitio non videtur conveniens libero arbitrio.

Disc. Quid si dicatur: quod mors et vita homini proposita sint; et ipse mortem elegerit?

MAG. Non hoc est verum: non enim mortem elegit, sed deceptus altiore scientiam concupivit.

Disc. Quid si dicatur: quod bonum a Deo proponatur; malum autem a diabolo suadeatur, et in libero arbitrio hominis sit, quid eligere velit?

MAG. De homine hoc utrumque dici; de Angelo non potest, cum nemo fuerit, qui ei aliquid mali persuaserit. Porro inter bonum et malum nihil est medium. Sed si homo in aliquo medio constitutus videretur, tunc fortassis, recte, libertas bonum vel malum eligendi ei inesse diceretur. Sed cum in bono tantum sit constitutus, et nihil aliud sit *mali electio*, quam quædam animi in bono defectio, cum videlicet deserit justitiam, quam servare debuit, et ad injustitiam declinat, quam devitandam non ignerat.

Disc. Sed quæ sit ejus definitio magnopere expecto.

MAG (261). *Arbitrium* est propriæ voluntatis iudicium quid velit, quidque nolit. Hoc *liberum* dicitur: quia non est necessarium, sed quibus inest ratio, inest etiam volendi nolendique libertas.

Et quia liberum arbitrium pro sola justitia servanda (in qua salus animæ consistit) datur, ejus definitio sic congrua æstimatur.

Libertas arbitrii est potestas servandi rectitudinem voluntatis, propter ipsam rectitudinem. Recta quippe voluntas est, velle quod vult Deus. Deus autem vult, ut rationalis creatura ei non coacte, sed sponte subdita sit, ut ei bene sit; quando et hoc ipsa vult, tunc voluntas ejus recta est.

(262) Ad hanc rectitudinem servandam est libera, nulla necessitate constricta: rectitudo autem voluntatis est *justitia*. Si ergo justitiam non propter aliud quam propter ipsam justitiam diligit Deum (qui est justitia, et summa beatitudo) præmium habebit. Igitur convenientissima *definitio liberi arbitrii* est: potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem, per quam jure possidet æternam beatitudinem.

Disc. Sed quomodo nunc habet liberum arbitrium ad servandam justitiam; cum non habeat justitiam?

MAG. Sicut aliquis habet visum, ad videndum solem, cum ipse absit, quem utique videre potest si adsit: ita homo habet naturaliter liberum arbitrium, fol. 1580.

(262) Vid. D. Anselmum supra in diversis capitulis.

trium, ad servandam justitiam, etiamsi ipsa desit, et hos elegit in Christo ante mundi constitutionem quam servare potest si adsit.

Hanc autem non habitam, per se habere non potest : quia nullus (excepto Deo) habet quod non accepit (265), quæ si ei datur, gratia ejus est, qui ait : *Sine me nihil potestis facere*. Acceptam autem justitiam non deserere, liberi arbitrii est. Hanc autem servare, meritum est.

(264) Ideo non volentis est : subaudi quod vult : nec currentis, subaudi quod currit : sed miserentis Dei : qui (nullis præcedentibus meritis, sed gratis) gratia eum prævenit, dando, ut justus sit : et subsequitur, ut in stadio justitiæ currat, quatenus bravium vitæ suscipiat, aut percipiat.

Sicuti, si egens nudus a divite vestiatur : non est ipsius, quod vestitur, sed ejus qui vestem largitur. In suo autem arbitrio est, utrum vestem portet, aut deponat. Sic est de gratia præveniente, libero arbitrio comitante.

MAG. Cum Apostolus dicat : *Antequam vel bonum vel malum scirent, dictum est : Jacob dilexi, Esau autem odio habui* (265) : videntur quidam non secundum merita, sed secundum propositum Dei salvari, vel damnari : aut Deus videtur quorumdam facta punire, antequam perpetrentur. Nam ob quod meritum Jacob diligere meruit, qui nondum bonum facere scivit? Ob quem etiam reatum Esau odio habitus, qui necdum aliquid mali operatus est?

Disc. Sicut superius dictum est : Deo nihil est futurum. Sacra Scriptura testatur Jacob simplicem, Esau profanum. Et quod ipsi suo tempore per liberum arbitrium erant futuri, hoc, antequam nati essent, erant in conspectu Domini.

Ergo quia Jacob in conspectu Domini simplex fuit, ideo Dominus eum dilexit : quia vero Esau profanus erat, ideo eum odio habuit.

Dilexi autem præteritum tempus, propter æternitatem posuit : quia sicut præteritum, semper est præteritum, ita immutabile est omne, quod æternitas prævidet fiendum.

Porro quia injustitia non est apud Deum (266), nullum sine præcedente injustitia punit, sed multis perpetrata peccata misericorditer ignoscit.

Igitur licet necesse sit, omne fieri, quod Deus fieri proposuit, præscivit, prædestinavit : tamen propositum, præscientia, prædestinatio, nullam vim necessitatis alicui inferunt; quin quisque libero arbitrio facit quod vult.

Et qui per liberum arbitrium declinant a malo et faciunt bonum, hi sunt *populus et oves pascuæ ejus* (Psal. LXXVIII, 45); et his præparavit pascua vitæ,

(265) I Cor. IV, 7. *Quid autem habes quod non accepisti?* etc., Joan. XX, 5.

(264) Rom. IX, 16. Hæc eadem sed verbis paulo aliter dispositis sunt apud D. Anselmum, tract. De præsc. et præd. concordia, f. 159; col. 2, sub finem.

(265) Rom. IX, XI, XII, XIII. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, ut secundum*

et hos elegit in Christo ante mundi constitutionem (Eph. I, IV).

(267) Qui autem a libertate deficiunt, et nulla necessitate cogente, sed sponte se servituti subjiciunt, dum servi peccati effecti (Joan. VIII, 54), dæmonibus, qui vitis præstant, jugiter serviunt; hi sunt populus Pharaonis, et non sunt ex ovibus Domini, sed sunt oves in inferno ponendæ, quas mors depascet (Psal. XLVIII, 15). Hi tales, tot doctrinis auditis, tot signis visis, tot plagis perpeccatis, incorrigibiles sunt, et eos Dominus abjicit, cum eos juste in injustitia derelinquit.

Itaque Prædestinatio et Præscientia Dei immutabiles et fixæ manent : quia omnia, quæ fienda præscit, et prædestinat Deus, indeclinabiliter fient. Gratia autem et liberum arbitrium, salutem hominis concorditer fœdere operatur : homo vero a libertate sola voluntate deficiens, ad peccatum inclinatur.

Disc. Quia nodum liberi arbitrii per adjutricem gratiam eleganter enodasti : rogant, insinues, si diabolus ad beatitudinem conditus sit.

MAG. Constat quod rationalis creatura ad beatitudinem sit condita : Diabolus autem rationalis creatura est : igitur ad beatitudinem est conditus. Scriptum quippe de illo est : *plenus sapientia et perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti* (Ezech. XXVIII, 12, 15).

Disc. Et quid est, quod de eo Dominus dicit : quod in veritate non stetit (Joan. VIII, 44).

MAG. Id est, in rectitudine voluntatis non permansit : justitiam enim sponte deseruit. Et ideo juste beatitudinem amisit.

Disc. Quid est *Beatitudo*?

MAG. Omnium honorum sufficientia, sine omni indigentia.

Disc. Cur non fecit eum talem, ut hanc amittere non posset?

MAG. Si talem eum fecisset, tunc necessitati ut bestia subjacisset. Fecit autem eum justum, beatum, liberum. *Justum*, ut vellet, quod Deus voluit : *beatum*, ut semper Deo frueretur : *liberum*, ut sponte justitiam vellet, et hoc pro merito jure semper beatus foret.

Disc. Et cur ab hac gloria cecidit diabolus?

MAG. Quia hoc appetiit, quod non debuit, et quod Deus noluit, et similis Altissimo esse voluit (Isa. XIV, 14).

Disc. Quomodo similis?

MAG. Deus dici voluit; et ut Deus ab angelis adorari voluit.

electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est ei : Quia major serviet minori sicut scriptum est : Jacob dilexi Esau autem odio habui.

(266) Rom. IX, 14. *Nunquid iniquitas est apud Deum?*

(267) Vid. D. Anselmum et divers. locis illius libri.

Disc. Cum sit illocalis, ut puta incorporeus (*Angelus*): unde et quomodo cecidit?

MAG. Sicut aliquis in luce solis stans, si subito visum amitteret, diceretur in tenebras incidisse, cum locum non mutaverit, præsertim cum in nullo fuerit.

Disc. Cum Deus per omnia beatus, et sibi semper sufficiens fuerit, quæ causa existit, quod aliquid creare voluit?

MAG. Propter bonitatem suam creavit omnia, ut essent, in quos efflueret suæ bonitatis abundantia (268).

Omnia namque creatura aliquo modo fruuntur bonitate creatoris Dei. Quædam, quod sunt; quædam, quod vivunt; quædam, quod sentiunt; quædam, quod intelligunt. Singula ergo sunt bona; universa ^B considerata valde bona (269).

Angelicam autem naturam et humanam, ad se videndum condidit; quæ ut aliquod proprium meritum apud eum haberent, quod remunerare deberet; justitiam eis dedit. Ut autem plenum gaudium haberent, liberum arbitrium addidit, quo non coacti, sed liberi, justitiam datam servarent; et sic semper cum eo bene regnarent.

Disc. Et si ad beatitudinem conditi sunt, cur tot pereunt?

MAG. Quia per liberum arbitrium a bono delinunt, et peccato se subjiciunt; juste gloria beatitudinis privantur, et pœnis mancipantur.

Disc. Et quomodo verum est quod *Deus vult omnes salvos fieri*? (*I Tim. II, 4.*) ^C

MAG. Deus condidit rationalem creaturam ad gloriam; sed angeli et homines, rationales creaturæ sunt: ergo omnes ad gloriam creati sunt.

Quod autem ad gloriam eos condidit, hoc volens aut nolens fecit.

Disc. Nolens non potuit.

MAG. Volens ergo fecit.

Disc. Hoc sequitur.

MAG. Quod autem semel Deus vult, hoc semper vult. Est enim voluntas ejus immutabilis. Igitur semper omnes vult salvos fieri.

Disc. Et si vult, cur omnes non salvantur? *Voluntati enim ejus quis resistit*? (*Rom. IX, 19.*)

MAG. Perditio pereuntium non procedit ex voluntate Dei, quia *non vult mortem peccatoris* (*Ezech. XVIII, 32*), et qui mortem non fecit, nec *lætatur in perditione morientium* (270); sed ex libero arbitrio, quo sponte justitiam, quæ est pactum beatitudinis, deserunt: qua deserta, beatitudinem amittunt; et sic semper miseri erunt.

Disc. Quomodo ex libero arbitrio?

MAG. Angelus nulla prædestinatione, nulla necessitate trahente; sed sola libera voluntate, justitiam deseruit dum Deo similis esse voluit (*Isa. XIV, 14*).

Et quia propria voluntate, vinculum beatitudinis,

(268) *Prov. XVI, 4. Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.*

A quod erat justitia, abruptit; juste amissa beatitudine in miseriam incidit, de qua, justitia dictante, nunquam eripi meruit.

Hoc ratio justitiæ exegit: etenim qui nullo impellente corruit, juste a nullo levare debuit.

Disc. Quid est de homine?

MAG. Homo similiter nulla vi coactus, nulla necessitate impulsus, sed libera voluntate justitiam deseruit, et injustitiæ se subdidit, dum sicut Deus esse concupivit.

Disc. Cur hic lapsus erigi meruit?

MAG. Hujus reparatio, gratia fuit; sed et ratio justitiæ hoc fieri poposcit: etenim qui alio impellente cecidit, juste ab alio levare debuit.

Disc. Deum, ut arbitror, eis liberum arbitrium dare non decuit, per quod eos peccaturos præscivit.

MAG. Hoc est tale, quale dicas: Scientiam eis dare non oportuit, qua eos abuti præscivit. Si scientiam eis non dedisset, quid a brutis animalibus distarent? Si liberum arbitrium non dedisset: necessitati per omnia, ut bestię, subjacerent, nec ullum meritum apud Deum haberent.

Oportuit ergo ut eis scientiam daret, qua Creatorem agnoscerent. Liberum etiam arbitrium adderetur, quo libere justitiam servarent, per quam semper beati forent.

Disc. Si Deus omnia præscit; tunc utique eos male acturos, et per hoc æternum supplicium passuros præscivit: cur ergo voluit eos creare, qui tot et tanta flagitia et facinora erant facturi; et pro his æternas pœnas lataturi.

MAG. Deus omnia præscivit; et hoc æternitati ejus congruit, qui nihil futurum, quasi fiendum; nec aliquid præteritum, quasi transactum novit; sed omnia fienda et transacta, immutabili intuitu præsentia inspicit.

Quod autem angelum vel hominem creavit, quem utrumque male acturum præscivit: hoc ratio justitiæ et potentiæ poposcit.

Potentia, quia præscivit, quod illorum malitia nihil sibi penitus nocere potuit, et quanta bona ipse de malis eorum in universitate facere disposuit.

Justitiæ autem, quia justum erat, ut omne id Deus faceret, quod ad aliquid in universitate utile foret. Quam utiles autem, et quam necessarii in Dei republica sint *dæmones* vel mali homines, non ignorant sapientes.

Creatis ergo justitiam dedit, quam eos minime servaturos præscivit; imo eos justos condidit, quia hoc bonitati ejus congruit, ut nihil nisi justum et rectum faceret.

Quibus etiam *liberum arbitrium* dedit, id est suæ voluntatis compotes fecit; quia hoc suæ perfectioni convenit, ut nihil nisi perfectum absolveret: perfecti enim non essent, si liberi non essent. Et si liberi non essent, necessitati, ut bestię, subjacerent. Ergo

(269) *Eccli. XXXIX, 21. Opera Domini universa bona valde.*

(270) *Sap. I, 15. Nec lætatur in perditione vivorum.*

totum fecit, ut voluit, et ut facere deluit.

Disc. Cur eos Deus a malo non prohibuit cum posset? si voluit et non potuit, cur impotens fuit; si autem potuit et noluit, cur eos peccare, et consequenter pati pœnas voluit? Et cum peccare permisit, peccatis utique consensit. Si enim aliquis princeps præscit, quod sibi quilibet subjectus perimere velit; et non prohibet dum possit, utique homicidis consentit, dum illud fieri permittit. Si autem volens permittit, impotentem se ostendit.

MAG. Quod eos Deus a malo non prohibuit, hoc ratio immutabilitatis vetuit.

Deus namque condidit eos ad plenum gaudium, plenum autem gaudium non haberent, si liberi non essent.

Ut ergo plenum gaudium haberent, dedit eis liberum arbitrium; imo creavit eos liberos, id est suæ voluntatis compotes, ut libere in lætitia delectarentur; et non necessitate coacti vel violentia compulsivi, gaudio fruerentur.

Libertatem autem quam semel eis dedit, immutabilis Deus auferre non debuit, nec etiam potuit. Si enim abstulisset, tunc nellet eos justitiam velle, quod impossibile est; voluit enim eos velle justitiam. Nihil enim aliud est peccare quam justitiam nolle. Et ideo malum vel peccatum nihil est per substantiam, sicut injustitia. Injustitia autem nihil aliud est quam ubi non est justitia. Sicut silentium, ubi non est vox, sicut tenebræ ubi non est lux. Malum itaque facere non est aliud quam a justa voluntate deficere. Libertatem autem quodammodo Deus eis abstulisset, si ab eo cohibiti, peccare non possent. Et si coacti justitiam servassent, meritum justitiæ non haberent.

Disc. Quid? nonne boni angeli peccare non possunt?

MAG. Hoc non est ex impotentiae necessitate, sed ex magnæ potentiae procedit voluntate; magna quippe est potentia semper velle, quod quis deberet, et decet, verbi gratia semper sanum et sapientem esse.

Maxima vero impotentia, imo dementia, velle quod non debet nec decet, ut se velle interimere. Etenim aliis angelis ad injustitiam declinantibus, ipsi boni angeli justitiam libera voluntate servaverunt: et pro hoc merito, mox in hac voluntate sic confirmati sunt, ut ultra malum nolint. Et ideo dicitur: Quod non possunt.

Disc. Sed, ut dictum est, Deus videtur peccato eorum consensisse, quos peccare permisit; vel potius ad pœnas creasse, quos a peccato non prohibuit.

MAG. Veritas consulta longe aliud ostendit.

Quamvis viæ Domini a viis hominum elongentur, quantum cœli a terra exaltantur (271); tamen non multum a cogitationibus nostris hæc res discrepat, quam nobis perspecta ratio sic elucidat.

Non semper sequitur, ut qui aliquid fieri permit-

(271) Isa. LV, 8. Non enim cogitationes meæ cogitationes vestræ; neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Do-

tit, in fiendo consentiat, si prohibere possit. Nam cum aliquis in agro suo spinas nasci permittit, cum prohibere possit; nec tamen consentit, neque ad sepiis munimentum, neque ad ignium nutrimentum crescere sinit, cum ad utrumque aptæ sint; sic Deus, cum eos peccare permisit, peccato tamen non consentit, nec ad pœnas creavit; quos tamen post peccata pœnis mancipavit, sed libera voluntate, sibi, qui est summa beatitudo, inhærentes, gloria et honore coronavit (Psal. VIII, 6): libera nihilominus voluntate, a se qui est æterna justitia, recedentes congruis suppliciis multavit; et illorum asperitate, ut spinis sepe, istorum gloriam firmat, et illorum concrematione universum opus suum illustravit.

Disc. Cur illos Deus creavit, quos justitiam minime servaturos, et ideo gloriam amissuros præscivit, et non illos solummodo, quos pro servanda justitia præscivit permansuros in gloria?

MAG. Hoc est tale, quale causeris, cur Deus noctem permiserit esse, cum sit tenebrosa; dies autem lucidus, quasi sit inutilis, et non necessaria: cum potius ipsa nox sit requies laborantium et reparatio virium. Sic bonum per malum commendatur. Justi enim injustis comparati gloriosiores apparent, sicut dies nocti collatus, gratiosior claret. Ratio ergo boni poscebat, ut Deus malum esse permetteret, per quod reciprocis modulis, per contrarietates suas in omnibus consonaret. Quamvis enim malum nihil sit per substantiam; et ideo æternæ Dei dispositioni nullam ingerat dissonantiam; substantia tamen per idipsum quod est, facit omnes substantias bonas apparere; et innotescit quam bonum sit summo bono inhærere.

Disc. Valde mirum de bonitate Dei videtur: quod aliquid creare voluit, quod æternis doloribus, æternisque cruciatibus subderetur, cum videretur multo melius, aliquam rem non subsistere, quam misere subsistere aut ut lapidem insensibilem esse, quam æternos dolores tolerare.

MAG. Sapienti Deo melius visum est, esse quod utrumque est, quam nullo modo esse. Et ideo fecit esse, quod est.

Quod autem non fecit omnia æqualia, sed disparia, per hoc cognoscitur et ineffabilis sapientia artificis, et inestimabilis adornata plenitudo operis. Et quamvis Deus pœnas fecerit, nihil tamen ad pœnas creavit: alioquin præstantior insensibilis creatura, quam sensibilis esset: quæ sine fine, dolorem pœnæ sentiret.

Rationalis creatura porro dum sponte justitiam habitam abjecit, tunc propositam gloriam amisit; sicque miseriam incidit. Est autem miseriam, inde dolere quod amisit, nec posse habere quod cupit, et his in quibus est, affligi; nec his posse exui. Pœnis autem cruciari, non est aliud, quam sibi contrarium contra voluntatem pati.

Ob decorem autem universitatis, creavit Deus duos, minus. Quia sicut exaltantur cœli a terra, sic exaltate sunt viæ meæ a viis vestris etc.

et duo (272), sibi contraria, ut aquam igni, et terram aeri; et in his creata alia, de contrariis dolorem patiuntur, sicut in aquis vel in terris formata in igne cruciantur. Salamandra quippe vivit in flamma, moritur in unda; piscis autem in aqua nutritus, in igne moritur.

Rationali itaque naturæ, sentire dolorum amaritudinem, est, non habere suavitatis beatitudinem. Ratio namque justitiæ postulat ut semper sint in amaritudine miseriæ, qui sponte se exuerunt beatitudine gloriæ. Ut autem hoc sine fine sit, est hæc causa: quod immortales creati sint.

Disc. Cum ab æterno esset a Deo dispositum, ut Filius ejus incarnaretur, videtur necessario homo peccasse, quatenus propositam Dei compleretur. Si enim ipse non peccasset, Filius Dei incarnatus non esset; sicque statutum Dei irritum fieret. Ergo ex necessitate videtur utrumque pendere; et illum peccasse, et istum incarnatum fuisse.

MAG. Deus præscivit ab æterno hominis lapsum, et ideo ab æterno proposuit Filium suum pro ejus redemptione incarnandum.

Porro homo nulla necessitate, sed sola libera voluntate peccavit: et ideo Dominus peccatum illi imputavit: qui si necessario peccasset, reus non esset, cum hoc faceret quod vitare non posset.

Sed quia Dominus eum de peccato præmonuit, et ei pœnam mortis proposuit, et ipse divina monita contempsit, idcirco reus existit:

Quod autem Filius Dei est incarnatus, seu pro homine immolatus, quantum ad ipsum, sola fuit voluntas; quantum ad hominem, summa necessitas. Nisi enim hic incarnaretur, ille nunquam salvaretur.

Necesse ergo fuit homini, ut ille vellet incarnari.

Disc. Cur non angelus vel homo pro redimendo homine est missus, sed Dei Filius?

MAG. Ratio justitiæ hoc poposcit. Angelus enim pro homine mitti non debuit, quia nihil homo ad angelicam naturam pertinuit. Homo vero mitti non debuit, quia omnis homo peccator fuit, et peccator peccatorem redimere non potuit. Illum ergo mitti oportuit, qui solus sine peccato, Deo hominem reconciliare potuit (273).

Disc. Cur nec Pater, nec Spiritus sanctus; sed solus Filius est incarnatus?

MAG. Justitia hoc exegit. Ipse enim quasi secundo loco post Patrem, est Deus, non dignitate, sed ordine. Æqualis est enim Deo Patri; ut puta, unum cum eo. Unde et similitudo Dei dicitur; diabolus autem sibi hoc privilegium usurpavit, dum *similis Altissimo esse voluit*, scilicet Deus dici, et ab angelis, ut Deus adorari. Et quia in cælo ab angelis hoc non obtinuit, in mundo ab hominibus, se ut Deum coli, et ut Deum adorari docuit. Oportuit ergo, ut

(272) Eccli. xxxiv, 15. *Contra malum bonum est, et contra mortem vita: sic et contra unum justum peccator. Et sic intueri omnia opera Altissimi duo et duo et unum contra unum.*

(273) Rom. iii, 10. *Quia non est justus quis-*

A cui injuria facta est, veniret; et se verum Deum, et illum fallacem ostenderet.

Disc. Et cur in homine venit?

MAG. Ut ipse innocens homo pro homine reo (Hebr. i, 35), Deo Patri satisfaceret et per hominem tyrannum reprimeret, atque hominem ab eo deceptum erueret.

Disc. Per quid perdidit diabolus hominem quem quondam possedit?

MAG. Per justitiam Dei et potentiam. In potentiam enim Dei, ut cæcus graviter offendit; quia jam non solum Deo se æquavit; sed super Deum se exaltavit (Isa. xiv, 14), dum se a Dei Filio, Patri cœquali in tentatione adorari imperavit. Offensam vero justitiæ Dei graviter in passione incurrit, dum justum et innocentem hominem occidit.

Ergo per justitiam expertus est potentiam. Nam, dum justus homo injuste occiditur, injustus tyrannus juste opprimitur; et homo deceptus, injuste oppressus, per justitiam redimitur, atque per potentiam super angelum (quem ut Deum coluit) constituitur. Unde adhuc prosperæ res *secundæ* dicuntur; quia per justitiam pervenitur ad æternam potentiam.

Disc. Est in infantibus liberum arbitrium?

MAG. Naturaliter inest eis liberum arbitrium; sed ut ignis in silice latens, nihil in eis operatur.

Disc. Cur non omnes pueri pro redemptione salvantur, in quibus liberum arbitrium adhuc nihil operatur?

MAG. Hoc ex ratione justitiæ procedit, quia nihil homini præter pœnam debitum est.

Disc. Et quare plurimi salvantur, in quibus æque liberum arbitrium nihil operatur?

MAG. Hoc autem ex gratia descendit, quæ etiam immeritis sua dona tribuit.

Si alicujus civitatis populus regem offenderit, ipse quosdam juste puniret, quosdam clementer absolveret; sic cum totus mundus Deum offenderet, de quibusdam supplicium per justitiam sumpsit; quibusdam autem per misericordiam ignovit.

Disc. Unde est quod jam multi liberi arbitrii compotes salvantur, et plurimi non salvantur?

MAG. Eadem causa est quæ dicta est. Illi qui salvantur, ex gratia et libero arbitrio, et ex dono Dei, et non ex proprio merito salvantur homines.

Ex gratia Dei quippe est, quod a Deo præventi bonum volunt; ex libero arbitrio, quod bonum non deserunt. Cujus boni perseverantia, dono Dei, et merito hominis ascribitur: pro quo et vitæ præmio remunerabitur. Qui enim *perseveraverit usque in finem, salvus erit* (Matth. xxiv, 13).

quam, etc. Et Rom. v, 12. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccaverunt.*

Disc. Unde est quod quidam inveterati in malis tandem salvantur?

MAG. Ex gratia et libero arbitrio: ex gratia quippe præveniendi bona voluntas divinitus gratis inspiratur; ex libero arbitrio ipsi oblatae cooperantur, et pro hoc merito salvantur.

Hæc duo, ut anima et corpus, simul sunt. Per gratiam namque arbitrium (ut corpus per animam) vivificatur; arbitrium vero gratiæ, ut corpus animæ, cooperatur. Gratia sine libero arbitrio est per se potens ad salvandum; liberum arbitrium sine gratia, est impotens ad bonum operandum.

Igitur per gratiam liberum arbitrium multum operatur, cuius perseverantia primo coronatur. Gratia est, quod per plures annos, dum a pueritia usque ad decrepitem, in malitia insatiabiliter grassantur, in ipso vitæ exitu per poenitentiam ab ipsis diaboli faucibus rapiuntur, et paradisi amœnitate confruendi deducuntur.

Disc. Et cur alii non salvantur?

MAG. Hoc ex justitia et libero arbitrio esse non ignoratur.

Ex justitia; quia gratia ad bonum non emolliuntur, sed indurari permittuntur, licet sæpius fons gratiæ in eos affluat, et eis poenitentiam ad horam tribuat, quam ipsi mox abjiciunt, et ut canes ad vomitum redeunt (*Prov. xxvi, 11; Petr. ii, 22*).

Ex libero arbitrio; quia justitiam oblata recipere nolunt, et iniquitatem magis deligunt.

Illis supradictis est verbum Dei causa salutis, et via ad vitam; istis autem, causa mortis et testimonium ad interitum. Illi sunt vasa misericordiæ, præparata in honorem; isti vasa iræ (*Rom. ix, 22*), præparata in contumeliam. De illis nemo perire poterit; de istis nemo salvus erit. Illis est præparatum regnum a constitutione mundi; istis *caminus ignis* cum diabolo et angelis ejus (274).

Ex hac varietate evenit quod plerique in monasteriis sub magna districtione vitam transigunt; quamplurimi in eremo degentes summa abstinence vitam solitariam ducunt; ad extremum ad ima barathri descendunt.

Disc. Hoc est omni admiratione stupendum.

MAG. Accipe causas singulorum. Qui in monasteriis pereunt, in sua prudentia confidunt; prælatorum monita contemnunt; in inobedientia obeunt. Qui vero in eremo intereunt, sine discretionem vivunt, quando sibi eligunt ut sanctorum sectentur exempla, patris præcepta despiciendo aspernantur. De his scribitur: *Sunt viæ quæ videntur hominibus justæ, quarum finis deducit ad interitum* (275).

Disc. Quamobrem in eadem culpa pares, quidam salvantur, quidam reprobantur?

MAG. Hinc incomprehensibilia Dei judicia prædicantur (276), qui *terribilis in consiliis super filios hominum* (*Psal. lxxv, 5*) affirmatur: qui eligit per mi-

sericordiam, quem vult: et reprobat per justitiam, quem vult, *cui nemo potest dicere: cur ita facis? Cujus universæ viæ misericordia et veritas* (*Psal. xxiv, 10*).

Disc. Utrum magis gratiæ, an libero arbitrio salus ascribitur?

MAG. Summa salutis gratiæ Dei attribuitur; cui etiam merita ascribuntur; quia nemo potest venire ad Filium (*qui est vita æterna*) nisi Pater per gratiam, id est Spiritum sanctum, *attraxerit eum* (*Joan. vi, 44*). Sine illo enim nihil possumus facere (*Joan. xv, 5*). Deus quippe in nobis operatur et velle et posse, pro bona voluntate (277).

Disc. Si Deus operatur, quæ merces homini imputatur?

MAG. Et Deus operatur, et electi cooperantur. Deus operatur in electis suis, sua gratia præveniendi velle, et subsequendo posse. Cooperantur ipsi per liberum arbitrium, consentiendo bona voluntate. Hæc bona voluntas remuneratur in eis, ut scriptum est: *Accepimus gratiam pro gratia* (*Joan. i, 15*). Gratiam accipimus, cum nos Deus prævenit, ut *velimus*; et subsequitur, ut *possimus*. Pro hac gratia illam gratiam dabit; cum nos in gloria remunerabit.

Disc. Solent quidam dicere, quod prædestinati necessario salvantur. Quod si ita est, cur quidquam laborant? aut cur gentibus prædicatur ut convertantur? vel cur verbum admonitionis quotidie a sacerdotibus administratur populo, ut in proposito Dei proficiant servitio?

MAG. Prædestinatio quidem Dei neminem violenter salvat, vel damnat. Olim pro meritis ad regnum prædestinati, tunc quidem necessario salvantur, cum ex justitia proposita gloria eorum meritis recompensatur: sed quia nullus se prædestinatum præsumit (cum nec vas electionis Paulus hoc de se præsumpserit) necesse est toto conamine labori incumbere, quo valeant prædestinationem obtinere.*

Per laborem namque prædestinatio vitæ adipiscitur, ut in sacra auctoritate dicitur: *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei* (*Act. xiii, 21*). Infantibus itaque per mortis acerbitatem; juvenibus per operis exercitationem in extremis poenitentiam agentibus, datur prædestinatio per purgatorii cruciatus examinationem.

Gentibus vero ideo prædicatur, quia prædestinati foris, in foro otiose stantes in vineam Domini ad laborem convocantur (*Matth. x, 6*). Quibus etiam denarius in mercede proponitur: quia prædestinata gloria usque in finem laborantibus dabitur.

Sæpe quoque quidam de reprobis, cum eis in vineam ingrediuntur; sed in initio laboris ab opere deficiunt, et aut de vinea blasphemantes exeunt, aut in vinea manentes, laborantes impediunt. De-

(274) Matth. xxv, 34. *Monachi et eremitæ.*

(275) Prov. xiv, 12, et xv, 25. *Est via quæ videtur hominibus justa, novissima autem ejus deducunt ad mor-*

(276) Rom. xi, 35. *O altitudo divitiarum.*

(277) Philip. ii, 13. *Operatur velle et percipere, etc*

his dicitur : *Ex nobis exierunt : sed non erant ex nobis* (278). Et iterum : *Multiplicati sunt super numerum* (*Psal.* xxxix, 6) : scilicet ad vitam prædestinatorum. Multi quidem per fidem sagenæ Petri inhæserant (*Matth.* xiii, 47); sed quia in numero electorum præcogniti non sunt, in fluctus vitiorum, rupto reti, resilierunt.

Populus autem fidelium, in labore p'i operis fatigatus, verbo admonitionis, ne deficiat, sublevatur.

Sicut æger ad ecclesiam vadens, sed in via deficiens, ut iter peragat, ab aliquo sustentatur.

Verbum quippe Dei est verum semen (*Luc.* viii, 41); ager vero, corda hominum. Cum hoc semen per Dei agricultores spargitur; semen Dei gratia est. Si autem ab agricultura recipitur, liberum arbitrium est : quod per fidem receptum, si germen bonorum operum emiserit, messis in prædestinata gloria erit.

Disc. Cum hæc cuncta, perspicua ratio, de luce veritatis proferat, oportet ut cunctis studiosis, per omnia valde complacent.

Porro me multum movet, quod angelica natura cadere potuit, si ad beatitudinem condita fuit : videtur enim, quod quædam vis eam impulerit, quod ita irrecoverabiliter corruit. Nam nimis de lapsu hominis moveor quod de tanta gloria in tantam miseriam devenire potuit, si nulla necessitas eum impulit.

Unde rogo ut effundas cor tuum, et eructes veritatis arcum.

MAG. Breviter tibi pandam Dei occulta, et reclusa cordis diligenter ausculta.

Antequam Deus conderet mundum, præcivit et angeli et hominis casum : quem ideo fieri permisit, quia bonum malo illustrari censuit.

Præcivit etiam, qui et quot secum essent permansuri, qui et quot essent recessuri, qui et quot ad se reversuri. Si enim hoc ignorasset, præcius futurorum non esset. Et si certus numerus electorum non esset, tunc regnum Dei, non ordinata dispositione, sed fortuito casu constaret, ad quod incerti numeri frequentia conflueret. Sed cum apud Deum sit certus numerus capillorum (279), multo magis est apud Deum præfixus numerus electorum.

Quot autem sunt in hoc numero a Deo præscripti hi ante mundi constitutionem sunt ad beatitudinem electi. De his nullus peribit, sed ad prædestinatam gloriam toto conamine quisque festinabit. Qui autem super hunc numerum multiplicantur, inter oves Christi non numerantur.

Et quia hic numerus angelis cadentibus est imminutus, hominibus nascentibus est restitutus. Et ideo sicut ab uno numerare incipimus, sic ab uno

A homine numerus est inceptus. Et, sicut numerus crescit ad perfectionem, ita propago humana successit usque ad electorum completionem.

Hic ergo sacer numerus, soli Deo cognitus, et ab eo, æterna certitudine præfixus, est quasi cujusdam civitatis ambitus, intra quem necesse sit omnes contineri, cui hujus civitatis cives ab æterno sunt præcogniti. Lex autem civitatis, inviolabilis justitia est a justissimo rege instituta, ac hujus servatores, justii cognominantur, et hi soli inter cives connumerantur. Privilegium hujus sacræ civitatis, est libertas. Regnum ejus, beatitudo. Ergo omnes habitatores hujus civitatis sunt justii, liberi erant, legem hujus civitatis servare volebant. Et ideo inter cives ejus numerari non poterant. Ad Dominium autem ejus aspirabant, dum uterque ut Deus in ea esse appetebat.

Igitur nulla vis, nulla necessitas, eos ab hac urbe expulit; sed lex justitiæ violatores juris in ea cives esse vetuit.

Disc. O quam in excelsam speculam me duxisti, in qua plurima conspicio! sed quia adhuc aliqua sunt clausa, illa mihi aperiri postulo.

Si homo per liberum arbitrium cadit, cur per liberum arbitrium non resurgit?

MAG. Homo potest se de alto monte in profundum præcipitium per seipsum mittere; non potest autem, nisi per alium adjutus, redire. Ita per liberum arbitrium, justitiam quidam deserere; non per se autem, sed per solam gratiam potest eam recipere. A quo enim quis vincitur, illius et servus efficitur (280). Nam qui sponte luxuriæ vel cuilibet vitio, cui præest, addicitur; jam non valet per liberum arbitrium se de jugo dominationis ejus excutere, cujus dominio se libere voluit subicere, nisi gratia Dei præveniat eum, ut bonum quod sprevit cupiat; et subsequatur, ut illud implere prævaleat.

Disc. Cum voluntas hominis sit facta libera, unde est ad malum tam præona, et ad bonum tam pigra?

MAG. Omnis rationalis voluntas naturaliter cupit summum bonum; sed errore decepta labitur in falsum, quod est malum. Quilibet enim vult esse beatus, et ideo id quisque quam maxime appetit, in quo se sperat fore beatum. Sed quia summum bonum, vel beatitudo, non nisi in solo Deo consistit; quisquis aliquid infra Deum positum pro summo bono appetit, errat.

Hujus autem erroris causa hæc est : Deus condidit hominem justum et beatum, sine omni indigentia, in honorum omnium sufficientia (281), et dedit liberam voluntatem, justitiæ et beatitudinis, ut voluntate justitiæ, corpori subdito imperaret; voluntate beatitudinis, Deo obediret. Habuit ergo justitiam, ad honorem Dei; beatitudinem, ad commo-

hujus et servus est.

(281) *Eccl.* vii, 50. *Inveni quod Deus fecerit hominem rectum, et ipse infinitis miscuerit questionibus.*

(278) *I Joan.* ii, 19. *Ex nobis prodierunt.*

(279) *Matth.* x, 50 et *Luc.* xxii, 7. *Capilli capitis vestri omnes numerati sunt.*

(280) *II Petr.* ii, 49. *A quo quis superatus est,*

dum suum. Et si servata justitia Deum honorasset, ad summam angelorum beatitudinem pervenisset. Sed quia justitiam deseruit, beatitudinem amisit. Sed voluntatem beatitudinis retinuit. Quia ergo fervet desiderio commodorum; sed commoda rationalis naturæ competentia, quæ perdidit, habere non valet, ad falsa et brutorum commoda et bestiales appetitus se convertit. Et quia jumentis insipientibus similis factus est (282): ideo per concupiscentiam ut bestia coit; cum dolore parit; lacte infantes, ut bestia catulos, nutrit; et sola commoda corporis appetit.

Disc. Cur bestię pro his non damnantur?

MAG. Appetitus in brutis animalibus non sunt peccatum; sed sunt naturales, in hominibus vero irracionales: cætera namque animantia feruntur necessitate; homo regitur libertate. Unde scribitur: Qui hoc fecerit, quod homo facere non debet, tollatur de hominibus.

Disc. Quid est, quod quidam immenso conatu nituntur, ut bene vivant; et nihil proficiunt? aut post magnum profectum a proposito decidunt? Nonne aliqua occulta vis eos retrahit, ne coeptum opus implere possint?

MAG. Nulla eos necessitas retrahit; sed sola voluntas eos avertit, dum magis volunt quod suggerit eis tentatio, quam quod persuadet ratio.

Quidam etiam de arbitrio magis quam de gratia præsumunt; et cuncta suis meritis ascribunt: ideo eos gratia deserente, juste laborem suum perdunt.

Disc. Cur Deus facit hominis arbitrium ita mutabile?

MAG. Ob magnum ejus profectum: quod enim potest converti ad malum, potest iterato converti ad bonum. Si homo semel lapsus non esset mutabilis, nunquam esset ad bonum convertibilis.

Disc. Quare non fecit eum Deus, ut in bono esset immutabilis?

MAG. Tunc esset Deo æqualis; hoc enim solius Dei est.

Disc. Si quisque operatur libero arbitrio, quomodo operatur Deus omnia in omnibus?

MAG. Universa quæ fiunt bona, sive in cælo, sive in terra, seu in omni creatura, Deus solus bonus, per electos vel angelos vel homines operatur, cooperantibus eis per liberum arbitrium consentiendo.

Operatur Deus per electos, ut per apostolos gentes convertit; ipse interior inspirando et incrementum dando: cooperantur ipsi per exterius ministerium, plantando et rigando.

Si quid autem electi, contrarii egerunt, ut in

(282) Psal. XLVIII, 15. *Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis.*

(283) Rom. VIII, 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

(284) Eccli. XI, 14. *Bona et mala, vita et mors, pauperitas et honestas a Deo sunt.*

Uria David (II Reg. XI, 1), Deus hoc juste fieri permittit, quod tamen ipse in laudem sui convertit, dum post lapsum exstiterunt humiliores, et sibi grates referunt uberiores; quibus etiam ipsa peccata cooperantur in bonum (285). Ergo omnia ex ipso et per ipsi (Rom. XI, 56).

Per reprobos quoque Deus operatur, dum iudicium suum per eos exercet, sicut per Chaldæos Hierusalem destruxit (Jer. LI, 24). Ecce unum et idem opus Deus et Chaldæi, diverso modo operati sunt; et tamen hic inde laudatur, et illi damnantur. Et quod ipse per justitiam, hoc ipsi per sævitiam egerunt.

Similiter per Judam Deus Filium suum tradidit (Matth. XXVI, 48), et mundum a morte redemit. En Deus et Judas, unum opus diversa mente operati sunt. Sed dum totus orbis inde Deum veneratur, Judam vero detestatur; quia quod Deus ob humani generis amicitiam, hoc Judas egit per avaritiam. Audenter dico, quia Deus etiam per diabolum operatur, quod de justitia, per eum in reprobis exerceri decernitur. Sed quod Deus per justissimam æquitatem, hoc agit diabolus per nequissimam crudelitatem. Qui tamen non plus potest sævire in eos, quam permittitur. Unde Deus laudabiliter magnificatur; ille vero pro eodem damnabiliter reprobat.

Quæcunque autem a reprobis per liberum arbitrium contra instituta committuntur, a Deo quidem fieri sinuntur, et in laudem ejus vertuntur, dum juste ab eo pœnis subiguntur. Igitur Deus omnia operatur, aut favendo aut sinendo.

Et quia ex ipso, ut in lib. Sap. legitur: *A Deo bona et mala* (284), omnia sunt bona, et nihil est malum, nisi quod amarum est his, qui aliquid asperi patiuntur, id malum appellatur. Et ideo omnia ad laudem et gloriam Dei, qui miseretur cui vult (285), gratiam largiendo; et indurat quem vult, in malitia relinquendo.

Disc. Nunquam hæc audita sunt in mundo?

MAG. Imo, quotidie in Scripturis audiuntur (286); sed a desidiosis et negligentibus non attenduntur: et ideo non intelliguntur. Cum vero in disputatione a doctis hæc audierint, quasi a somno excitati stupescunt. Vera esse dubitant, quia nusquam esse scripta putant. A studiosis autem leguntur, audiuntur, attenduntur, discutiuntur et intelliguntur, et in memoriam reducuntur.

Sponsus namque Christus abiens, sponsæ Ecclesiæ claves scientiæ reliquit, quibus quotidie pulsantibus filiis, secreta Dei per intellectum reserans, aperit. A canibus autem, et a porcis, margaritas, ne coinquentur, claudit.

(285) Rom. IX, 18. *Cujus vult miseretur, et quem vult indurat.*

(286) Matth. XVIII, 18. *Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo. Et n. 19: Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quæcunque petierint, fiet illis a Patre meo qui in cælis est. Et XXVIII, 19: Euntes docete omnes gentes.*

Disc. Cuncta quæ proponis, tam validis testimoniis probando per illationem concludis, ut plus cæco probetur errare, qui hæc præsumpserit pertinaciter impugnare.

Sed, quæso, edisseras : Utrum prospera et adversa per liberum arbitrium eveniant.

MAG. Imo per gratiam et justitiam Dei. Gratia quidam Dei, prospera ministrat ; justitia autem, adversa dispensat. Sed justii per prospera ad perennia bona provocantur : injusti autem per prospera, ut dives ille (287), remunerantur. Adversa autem ob tres causas electos tangunt. Primo, ut quidam a peccatis per adversa corrigantur, ut David ; secundo, ut quidam tentati magis corenentur, ut Job ; tertio, ut quidam a delectatione peccati retrahantur, ut Paulus.

Reprobos vero ob duas causas feriunt. Primo, ut electi per eorum plagas corrigantur, ut in exitio Core legitur ; secundo, ut ipsi a malitia, ne tantum quantum volunt, noceant, reprimantur, ut de Antiocho et Herode scribitur.

Disc. Parietem fodisti, et ecce apparet ostium.

Cum Scriptura dicat, quod Pharaon a Deo sit induratus (288) ; imo in hoc ipsum, ut annuntiaretur nomen Dei in universa terra per eum sit constitutus : quis non videat quod, necessitate cogente, populum afflixerit, cum in hoc ipsum constitutus sit, et quasi quodam fato trahente submersus sit ?

MAG. Nota tria : Populum afflictum ; Pharaonem affligentem ; Deum liberantem.

Deus electos, ut vasa aurea per reprobos, in camino tribulationis, tentando examinat ; sed ipsi reprobi non intendunt, quod eorum vexatio istis ad salutem proficiat, quos sola crudelitatis malitia tribulat.

Porro diabolum, qui libere justitiam deseruit, in injustitia, ut incudem malleatorum, indurari permisit, eumque fabrum, ad purganda vasa misericordiae constituit : qui faber omnes impios sibi instrumenta fecit. ex quibus Pharaon unus exstitit ; qui dum per liberum arbitrium Deo servire noluit, Deus, eum induravit ; dum eum a malitia, et duritia non liberavit.

Et cum populus Dei per afflictionem esset tentandus, et adversitate probandus : Deus in hoc ipsum, Pharaonem ad tentandum populum constituit, dum ipse se per liberum arbitrium (ut puta unus de malleis diaboli) ad tuncenda vasa Dei obtulit ; sicque Pharaon nescius, justis, quasi servus

A filiis, servivit, dum eos a vasis iræ segregans, flagellis erudit.

Diabolus et impij malum quidem per se volunt non autem quantum volunt, sed quantum permittuntur facere poterunt. Et cum a Deo electis prevalere permittuntur, in hoc ipsum constitui dicuntur (289).

Nomen autem Dei per Pharaonem omnibus innotuit, dum ipse cum omnibus suis juste interiit ; et Deus ab eo oppressos, ut vasa jam igne examinata in fornace, signis et prodigiis eripuit.

Disc. De Juda quoque scribitur : Ut Scriptura impleatur, Qui manducat panem meum, levavit contra me calcaneum suum (290). Et iterum : Nemo periit ex his quos dedisti mihi, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur (291).

Et cum Scripturam, ipso Domino teste, impleri necesse sit, quis nisi per omnia cæcus non videat quod Judas quadam vi necessitatis impulsus, Dominum prodiderit ; maxime cum Dominus venerat pati, et necesse fuerit eum per aliquem tradi ?

MAG. Dominus quantum ad ipsum, non necessitate, sed liberrima voluntate pati voluit, quia natura divina impassibilis fuit : et hoc nobis fieri valde necessarium fuit ; quos necessitas mortis ad interitum impulit.

Judam nulla necessitas, sed malitiosa voluntas instigavit ad prodicionem ; dum Dominum cum Judæis odisse, quam cum apostolis diligere maluit.

Similiter Judæi nulla necessitate compulsi, sed pessima voluntate impulsus eum occiderunt ; dum eum gratis odio habuerunt, quem signis et virtutibus constare doluerunt.

Sed quia Spiritus sanctus, cui omnia futura sunt presentia, qui talia eos velle facturos præscivit ; ita per prophetas in Scripturis prædixit, sicut postmodum totum contigit (292) : tamen illa Scriptura nullam necessitatem volendi vel faciendi eis intulit. Sicut ego, si bellum præscirem, et illud futurum prædicerem, verba mea non facerent bellum necessarium.

Disc. Quid igitur quis hinc colligat, nisi necessarium fuisse, Christum a Judæis crucifigi, qui venerat ab eis occidi, quod utique non fecisset, si facere non debuisset ?

MAG. Et credis tu solos Judæos Christum occidisse ? omnes iniqui ab initio usque in finem mundi, consenserunt in necem Christi (293) : quot enim justitiam et veritatem odio habent, hi justos propter justitiam et veritatem, qui est, persequuntur,

Job, c. 42. Et lib. xxxiv, in c. 41, c. 10.

(290) Joan. xvi, 18 : Qui manducat panem meum, etc.

(291) Joan. xvii, 12 : Quos dedisti mihi custodiri, et nemo ex eis periit nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur.

(292) Psal. cxviii, 8 : Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter.

(293) Psal. lxxxvi, 5 : Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis.

(287) Luc. xvi, 25 : *Fili, recepisti bona in vita tua et Lazarus similiter mala ; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.*

(288) Exod. ix, 16. *Idcirco posui te ut ostendam in te fortitudinem meam et narretur nomen meum in universa terra. Et Rom. ix, 17 : Quia in hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te virtutem meam : et ut annuntietur nomen meum in universa terra.*

(289) *Videri merito debet in hac materia et modo loquendi D. Greg. Exposit. moral. lib. xiii in c. 17*

et omnes mortis Domini rei inveniuntur. Vellent quippe, si possent, justos omnes delere, quo securi possent sua desideria absque contradictione explere. Ergo si illi non fecissent, similes illorum perfecissent.

Disc. Introductus per te interius, multa præclara considero; sed multa sigillata me non posse cernere doleo. Unde rogo ut, tradita tibi clave scientiæ, hæc clausa mihi aperias, et ista, involuta evolvens, me inspicere facias.

MAG. Tam diligenter pulsanti, Dominus per me prospera respondens, arcana secretorum tibi aperiet.

Disc. Quidnam causæ esse dicimus, quod Deus permittit eos diu errare, quos prædestinavit, perenniter secum regnare?

MAG. Per hoc longanimitati patientiæ suæ prærogat, quod etiam diutius in errorem, ut Paulum, tolerat (*Rom. II, 4*): quod vero eos repente ad penitentiam, ut idem Paulum et Mariam revocat (*Luc. VII*); divitias misericordiæ suæ insinuat. Pro his in mundum venit; pro his et mortem subiit.

Et quamvis pro peccatoribus mortuus sit, Annæ et Caiphæ, Herodi et Pilato, mors ejus non profuit, sed multum obsuit; non idcirco solum quod in morte Domini conspiraverant, sed ideo, quia bonum gratis odio habuerant (*Joan. xv, 25*), et penitere neglexerant.

Cæterum electi quamplures, in nece Christi, quamvis ignoranter, consenserant, pro quibus ipse et in cruce oravit, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (294); et sanguinem post credendo biberunt, quem prius sæviendo fuderunt.

Disc. Cum malefacta hominum Deo nihil nocent, et eorum bene gesta nihil conferant: cur eos post mortem segregat, et non omnes pariter et æqualiter in unum locat?

MAG. Rationi justitiæ repugnat, ut justis cum injustis, et e contra, locum obtineant,..... et multipliciter variando totam picturam distinguit.

Ideo, sicut pictor opus suum coloribus variat, sic Deus regnum suum discretis ordinibus egregie clarificat. Quis enim esset decor picturæ, si laquear totum cooperiret uno colore? nec pictura etiam posset dici. Nunc diversos colores diversis locis pingit: et sic opus suum visui delectabile reddit. Sic insignitor lapidum varias gemmas diversis locis imprimit, et sic opus suum pretiosius efficit.

Disc. Ad quid ultimum judicium restat?

MAG. Justitiæ ratio exigit, ut judicium fiat; ut qui nunc se hypocrisi occultant, iniqui appareant; et qui nunc publice in flagitiis gloriantur, dignis tunc suppliciis juste subdantur; et qui leges contemnuunt, justitiam despiciunt, pauperes et justos opprimunt, et per potentiam securi sunt, de rapinis florent, de damno aliorum gaudent, justis insul-

tant, verba Dei calcant, pro talibus et his similibus laudantur, per terrorem ab hominibus honorantur: hi, inquam, tunc a justis hic oppressis, et gaudio sequestrentur, et injustis in supplicio consociantur. Justis autem qui nunc injuste oppressi sunt, releventur; et qui bene viventes egerunt, remunerentur; et qui propter justitiam in opprobrio erant, honorentur.

Disc. Nunc, cur in paradiso positus sit homo, cum ibi permansurus non esset, edicito.

MAG. Protoplastus ad beatitudinem creatus, in paradiso, id est, in loco voluptatis, locatus erat: sed, quia præceptum Domini servare noluit, ideo contemptor juste exilium subiit; qui si nihil de paradisi deliciis gustasset, sed acceptum mandatum violasset, nunquam forsitan penitentiam egisset, et sic semper exsul foret. Postquam vero expertam paradisi dulcedinem, sed cito amissam, ad memoriam revocavit, gravi se penitentia multavit. Ideo rediit, et ideo reditum meruit. De cujus mox utero, quasi de quodam castello, geminus exercitus, electorum scilicet et reproborum, prodiit; et acta hæc re, certamen implacabili discordia iniit.

In hac itaque pugna magna in utrumque certatur, et victores quidem laureati triumphantes astra petunt: victi autem confusi, ad ima barathri descendunt.

Sta etiam hic, et considera utrorumque instantiam.

De civibus Jerusalem humilibus.

Aliquis per viam humilitatis, ab infantia incedit, et usque ad senilem ætatem, semper in melius proficit. Omnes homines superiores sibi putat; se vero inferiorem omnibus æstimat. Omnium actus laudat; suos reprobat.

De cive Jerusalem casto.

Alius castitatis semitam arripit, magna custodia sensus suos munit, et tamen omnes alios sanctos computat, et se velut immundum judicat.

De patiente.

Alius patientiæ callem calcet, universa dura et aspera pro Christo patienter tolerat, alios mansuetos reputat, seipsum immilem cogitat.

De abstinate.

Alius per abstinentiæ iter graditur; magna castigatione carnis maceratur; et tamen alios in abstinentia districtiores honorando æstimat se ut voracem damnat.

De charitatem habente.

Alius per latitudinem charitatis incedens, non solum amicos in Deo, sed etiam inimicos propter Deum diligit; contumelia accepta non solum poscenti veniam, injuriam laxat, sed etiam ipse reconciliari festinat.

Hæc et talia sunt civium Jerusalem itinera,

(294) Nota efficaciam orationis Christi Servatoris in cruce. *Luc. XXIII, 34*. Vide hæc verba apud D.

Gregor. Exposit. moral., lib. XIII in cap. 17 Job, c. 11, vel secundum recentiore editionem.

quibus ab exilio properant ad æterna tabernacula.

De civibus Babylonix et de reprobis.

Verte te ad cives Babylonix, et vide quales sint, per quas tendunt, plateæ.

De luxurioso.

Aliquis a primæva ætate a luxuria inchoat; et in hac insatiabiliter usque ad decrepitem perdurat, nunquam quid jam fecerit, sed quid adhuc facere possit, pertractat.

De gulosos.

Alius voracitati et ebrietati a pueritia se subicit, et usque ad ultimam senectutem his insistit.

De rapacibus et crudelibus.

Alius toto nisu rapere festinat; alius furtis invigilat; alius crudelitate pascitur; alius lueris non satiatur. Hic invidia tabescit; hic vero immunditia sordescit. Hic superbia erectus, cunctos despicit; hic odio plenus, cunctos mendaciis, et detractio- nibus afficit. Tales et tales sunt plateæ reproborum, quibus irrevocabiliter festinant ad profunda inferorum.

De diverso modo pugnandi civium Hierusalem, contra cives Babylonix, et econtra.

Aspice nunc etiam acies diverso modo ad pugnam instructas.

Reprobi justorum verba et opera abominantur, et consortia eorum detestantur, et refugiunt omne eorum consilium. Sæpe eos callide circumveniunt; sæpius bona eorum fraudulenter aut etiam violentè diripiunt; sæpissime eos verberibus, vel etiam cruciatibus affligunt, aut in membrorum truncatione, vel variis suppliciis interimunt.

Econtra justis reproborum mores, ut grave pondus, sufferunt; de miserabili illorum conversatione gemunt; contagia eorum, quantum possunt, devitant; citius ab illorum contubernio liberari optant; pro eorum salute Deo supplicant; necessaria quæ sunt, eis subministrant.

De bona concordia civium Hierusalem, et mala concordia civium Babylonix.

Adhuc aliud considera.

Electi omnes in bono concordant, et bonum quod non prævalent facere, in aliis amant.

Reprobi vero, in malo omnes concordant; in bono semper discordant existunt, et si alicui illorum ab aliquo justorum, forte increpationis vel admonitionis offertur verbum, omnes resistunt; omnes pariter contradicunt; ipsi etiam qui non faciunt, quia bona quæ facere nolunt, in aliis odio habent, moleste ferunt. Ideo eum omnes, etiam quem non noverunt, dignum odio dicunt, mendaciis detrahunt, injuriis lacessunt.

Contemplare diligenter, et videbis in isto toto certamine, semper Cain paratum in acie contra Abel stare; et Ismael armatum adversus Isaac; Esau pugnare contra Jacob; Saul resistere David; Judam in Dominum, et Simonem Magum irruere in Petrum.

A Vide etiam in hoc agone: qualiter sæpe reprobi cum electis currere proponunt, et aliquando diu currunt, et in itinere fatigati, deficiunt, et turpiter ut canes ad vomitum redeunt (*Prov. xvi, 11; II Petr. ii, 22*).

De civibus Babylonix in particulari, et primo de his qui sunt principes et iudices super alios.

Veni huc ad supercilium montis, unde cuncta ædificia conspicerere possis damnatæ civitatis,

Intuere principes et iudices. Ecce posita est in eis bestix sedes. Omni tempore sunt ad malum intenti, semper in negotiis iniquitatis inexplebiliter occupati flagitia non solum faciunt, sed et alios facere instruunt, sancta vendunt, scelera emunt, totis viribus laborant, ne soli ad tartara veniant.

De clericis et sacerdotibus Babylonix.

B Verte te ad clerum, et videbis in eis bestix tentorium. Dei servitium negligunt; terrenis lucris inserviunt; sacerdotium per immunditiam polluunt; populum per simulationem seducunt; Deum per mala opera abnegant; omnes Scripturas ad salutem pertinentes abdicant; omnibus modis se laqueum et ruinam populo offerunt; quem cæcum ipsi cæci ad interitum præeunt.

De monachis Babylonix.

Contemplare etiam monachorum conciliabula, et videbis in eis bestix tabernacula.

C Per fictam professionem Deum irridentes iram ejus provocant; normam ejus regularem moribus et vita calcant; per habitum sæculum fallunt, multos ipsi decepti decipiunt; sæcularibus negotiis implicati sunt, id est in servitio Dei desides existunt; plerique illorum gulæ et illecebris dediti sunt; quidam immunditiæ sordibus computrescunt.

De monialibus Babylonix.

Prospice etiam habitacula monialium, et cernes in eis bestix præparatum thalamum. Hæ a tenera ætate impudicitiam discunt; complices sibi quamplurimas ad cumulum suæ damnationis asciscunt; velo se operire festinant, quo magis frena luxuriæ laxare queant omnibus fornicariis; stercore immunditiæ implentur; hæ mentes juvenum illaqueant et gaudent, si plures decipiant; et hæ vult habere palmam victoriæ, quæ aliis prævalet in scelere.

De communi plebe civitatis Babylonix.

Verte te ad reliquam plebem, et invenies bestix effigiem.

Sacerdotes despiciunt; de Deo quidquam audire contemnunt; totum tempus vitæ in vanitate et jactantia ducunt, et ad omne opus suum reprobi sunt. Vulgus quoque indoctum bestix habet idolum; Deum verum non noscunt; Deo ventri tota intentione deserviunt; per varia carnis desideria diffluunt, et per omnia vitam bestialem ducunt.

De mulieribus Babylonix.

Veni huc ad hujus vallis proclivia, et videbis

monstruosa mulieris conventicula. In his bestia A omnes suas pompas et monstra posuit; et has sua arma ferre constituit. Vides qualiter juvenes per luxuriam illaqueantur. Illa multos veneno enecat; hæc viri vitam pro auro perdit; hæc partus suos occidit; hæc lites provocat; altera bella instigat. Ista maleficiis mentes hominum alienat; hanc vero nullus pecunia aut luxuria satiat; videndo multos decipit, illa flendo plerosque seducit: hæc sunt hujus civitatis propugnacula; et hæc sunt bestię jacula.

Disc. O Deus, quanta prodigiosa conspicio.

MAG. Mœnia civitatis Babylonię vidisti, destructionem quoque ejuslibet intueri. Nunc cives Babylonii, cum sint plures numero, civibus Hierusalem semper inferunt bellum, qui apud eos in exilio B positi sunt. Postmodum vero, rex cœlestis Hierusalem Deus, cum exercitu angelorum veniens, hanc perditam civitatem funditus subvertet, et electos suos inde liberans, in cœleste palatium secum adducet, quibus tale nunc spectaculum præbet. Hanc quam vides Babyloniam, id est, hujus mundi gloriam, cum suo principe diabolo, et omnibus hujus civitatis civibus, scilicet hujus mundi amatoribus, repente in stagno ignis et sulphuris merget; et tunc omnia in meliorem statum permutabit.

Disc. Magnum spectaculum præbuiisti omnibus hæc legentibus; ideo illi spectaculo te interesse concedat Deus. Et qua de causa erunt justi in gloria?

MAG. Quia si sine fine viverent, semper justi esse vellent. Justitia igitur exigit ut semper beati sint, qui semper justitiam amplexati sunt.

Disc. Quæ autem est causa, quod injusti semper erunt in pœna?

MAG. Quia sine fine vellent vivere, ut sine fine male facere possent. Igitur justitia poscit, ut nunquam supplicio careant, qui nunquam justitiam volebant.

Disc. Cur non possunt justi post resurrectionem peccare.

MAG. Quia sic liberum arbitrium eorum confirmatum est, quod nihil mali volant; cum æquales angelis erunt, et ideo in perpetuum beati erunt.

Disc. Cur injusti ad bonum converti non poterunt? D

MAG. Quia bonum semper odio habent et ideo miserii in perpetuum erunt.

Conclusio sive recapitulatio hujus libri.

Ut igitur nostræ disputationis sententiam brevi epilogo concludam.

Propositum Dei est: Numerum electorum ex angelis et hominibus perfici.

Prædestinatio: Justos in beatitudine semper gloriari, injustos semper in miseria cruciari.

Præscientia vel providentia: Futurarum rerum semper præsens Dei inspectio.

Necessitas: Hominem post peccata mori.

Justitia: Rectum velle.

Arbitrium: Rectæ justitiæ volendi judicium.

Libertas: Servandi justitiam potestas, vel arbitrium nolendi volendi judicium.

Gratia: Boni inspiratio vel mali liberatio.

Meritum: Perseverantia justitiæ.

Præmium summum: Beatitudo.

Supplicium: æterna miseria.

Et quia quosdam infantes utpote baptizatos, sola sua justitia non damnari est inevitabile; et quosdam provecctæ ætatis, justitiæ Dei per liberum arbitrium spretores justitia dictante, debitam pœnam evadere, est inevitabile, propter hoc, nomen huic libello imponitur.

Inevitabile.

Hæc de prædestinatione, præscientia et libero arbitrio offero filiis Ecclesiæ, quia ea despicient filii Babylonię. Sed quicumque hoc contempserit vel C impugnaverit, se de numero prædestinatorum non esse demonstrabit. Qui vero quæstionem post hæc de libero arbitrio moverit, cæcus clara die in mortem offendit.

Disc. Benedictus Deus qui hoc inspiravit fratribus ut vellent me ad te dirigere; quatenus hæc miramerer a tuo mellifluo ore percipere. Et revera noveris, quod greges reproborum pro hoc venerando opere, magno te odio abominabuntur; et maxime ob hoc quod eosdem per liberum arbitrium, filios vitiorum, imo dæmonum probaveris, detestabuntur. Magnas autem grates tibi persolvat gloriosus cœtus ad vitam prædestinatorum, quod tam mirabile opus prompsisti in laudem ipsorum. Et, sicut te audivi dicere, hoc quod est a Deo prædestinatum, ut quidquid electi juste petierint, eis tribuatur; magnis precibus Dei clementiam exorant ut te ultima dies in consortio illorum inveniat. Amen.

APPROBATIO.

Hic Dialogus olim de prædestinatione et libero arbitrio per R. D. Honorium Augustodunensem, et nunc in confusionem Georgii Cassandri, per R. Patrem priorem monasterii S. Mariæ de Tongerlo S. T. L. erutus, et lectus a pluribus, inventus est sincerus et liber ab omni errore; ut tuto eum pius lector legere possit, neglecte et vulcano commisso, quem Georgius Cassander impie sub nomine hujus Honorii Augustodunensis imprimi curavit. Quod censeo.

Decembris, anno 1620.

Egbertus SPITHOLDIUS S. T. L. canon. et pleb. Antuerpiensis librorum censor.